

Obowiązek pomocnictwa fiskusowi...?!

Duty to help the tax office...?!

adv. dr Mariusz Charkiewicz

Asystent w Katedrze Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, ORCID: 0000-0001-9363-988X

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu poruszono tematykę obowiązku, nałożonego m.in. na księgowych, notariuszy, radców prawnych, adwokatów, doradców podatkowych, banki, instytucje finansowe, Poczta Polska, zgłaszania organom podatkowym i organom ścigania transakcji, które mogą mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu. Wymienione podmioty są ustawowo zobligowane do analizy, ewidencjonowania, zgłaszania podejrzanych zachowań, a za niewykonanie tego nakazu grożą surowe sankcje. W związku z powyższym może powstać dylemat natury moralnej, może się bowiem okazać, że trzeba będzie złożyć zawiadomienie dotyczące własnego klienta.

Słowa kluczowe: raportowanie, pomocnictwo, transakcje podejrzane, pranie brudnych pieniędzy.

Abstract

This elaboration dealing with mandatory topics with the obligation to inform imposed by, among others, on accountants, notaries, legal advisers, attorneys, tax advisers, banks, financial institutions, Poczta Polska regarding payments made by the tax authority and the law enforcement authority for transactions that are related to the use of money or financing. Based on specific statutory obligations for analysis, recording, consideration of behavior and severe restriction for non-compliance. These obligors may establish a moral conclusion regarding notification of their clients.

Keywords: reporting, aiding, suspicious transactions, money laundering.

1. NOWE OBOWIĄZKI INFORMACYJNE DOTYCZĄCE NOTARIUSZY

W związku z wejściem w życie przepisów art. 6 ustawy z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw¹ od dnia 1 marca 2023 r. zgodnie z brzmieniem art. 84a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa² został nałożony na notariuszy obowiązek przekazywania informacji o sporządzonych aktach notarialnych dotyczących:

- 1) czynności cywilnoprawnych, o których mowa w ustawie z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych³,
- 2) czynności prawnych, o których mowa w ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn⁴,
- 3) oświadczeń, o których mowa w art. 43 ust. 10 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług⁵,
- 4) innych zdarzeń mogących spowodować powstanie zobowiązania podatkowego, niewymienionych powyżej w pkt 1-3.

Ponadto notariusze mają obowiązek przekazywania informacji o zarejestrowanych aktach poświadczenia dziedziczenia i zarejestrowanych europejskich poświadczeniach spadkowych⁶.

Przekazywanie danych odbywa się wyłącznie elektronicznie, zgodnie z zasadami określonymi dla przesyłania danych do systemu informatycznego Generalnego Inspektora Informatyki Finansowej (SIGIIF), z wykorzystaniem nowego wzoru dokumentu elektronicznego (XML Schema Definition – XSD). Przesłanie w formie papierowej informacji o sporządzonych od dnia 1 marca 2023 r. aktach notarialnych i aktach poświadczenia dziedziczenia do właściwych naczelników urzędów skarbowych nie jest traktowane jako spełnienie ustawowego obowiązku. Notariusze zostali zobowiązani do przekazywania ww. informacji Szefowi Krajowej Administracji Skarbowej (Szefowi KAS). Dotychczas musieli spełniać obowiązki informacyjne zarówno wobec Generalnego Inspektora Informatyki Finansowej (GIIF), jak i wobec organów Krajowej Administracji Skarbowej (KAS) (przekazywanie aktów notarialnych do naczelników urzędów skarbowych). Powyższe przepisy zdaniem Ministerstwa Finansów miały uprościć procedury.

Omawiana nowelizacja miała na celu ujednoczenie sposobu przekazywania informacji na potrzeby GIIF i Szefa KAS. Obecnie notariusze zobowiązani są do przekazywania informacji jeden raz w ujednoczonej formie przy użyciu SIGIIF. Oznacza to jednoczesne odejście od obowiązku przesyłania aktów notarialnych w formie papierowej do naczelnika urzędu skarbowego.

Na mocy art. 13 ustawy z dnia 7 października 2022 r. zmianie uległ również art. 72 ust. 6 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁷. Stosownie do dodanego pkt 7a informacja dotycząca środków pieniężnych o równowartości przekraczającej 15 tys. euro, przekazywana przez notariuszy do GIIF, zawiera również „przedmiot transakcji, a jeżeli przedmiotem transakcji jest nieruchomości, także adres lub miejsce jej położenia”.

Omwiane zmiany weszły w życie w dwóch etapach. Od dnia 15 grudnia 2022 r. notariusze mogli przekazywać informacje do naczelnika urzędu skarbowego elektronicznie (jeśli nie wybrali tego sposobu, byli zobowiązani przekazywać informacje w formie papierowej – tak jak dotychczas). Był to okres dostosowawczy, w którym notariusz mógł, ale nie musiał korzystać z nowej formy przesyłania informacji. W przypadku wyboru dotychczasowej formy wysyłania informacji do naczelnika urzędu skarbowego notariusz był zobowiązany do wysyłania informacji do GIIF na dotychczasowych zasadach. Jeśli natomiast zdecydował się na formę elektroniczną, przekazywał informację przy użyciu SIGIIF bez konieczności przesyłania informacji do naczelnika urzędu skarbowego w formie papierowej. Od dnia 1 marca 2023 r. natomiast wszyscy notariusze są obowiązani przekazywać informacje wyłącznie elektronicznie, zgodnie z zasadami określonymi dla przesyłania danych do SIGIIF, z wykorzystaniem nowego wzoru dokumentu elektronicznego (przesłanie informacji w formie papierowej do naczelnika urzędu skarbowego nie oznacza realizacji ustawowego obowiązku).

Warto podkreślić, że zgodnie z powyższymi zmianami rozszerzony został zakres transakcji, o których notariusz musi poinformować KAS. Nie są to tylko czynności podlegające podatkom od spadków i darowizn oraz podatkom od czynności cywilnoprawnych, ale również inne czynności mogące spowodować powstanie zobowiązania podatkowego. **Notariusze są zatem zobowiązani do dokonywania analizy, czy konkretna transakcja ma wpływ na zobowiązania podatkowe, czy też nie ma. Ewentualny błąd podczas analizy skutkować będzie odpowiedzialnością notariusza.**

2. NOWE OBOWIĄZKI INFORMACYJNE DOTYCZĄCE KSIĘGOWYCH

GTU to potoczna nazwa kodów grup towarów i usług, które przedsiębiorcy zobowiązani są stosować w nowej strukturze jednolitego pliku kontrolnego (JPK). Jest to jedna ze zmian dotyczących przesyłania JPK_VAT. Podatnicy mają obowiązek weryfikować sprzedawane towary, jak również świadczone usługi pod względem przynależności do jednej z grup towarowo-usługowych. Jeżeli towar lub usługa należą do takiej grupy, podatnik zobligowany jest do przypisania właściwego kodu GTU w JPK_V7M albo JPK_V7K.

Mając na uwadze powyższe, można śmiało stwierdzić, że do obowiązków biur rachunkowych nie należy jedynie poprawne księgowanie i wylizanie zobowiązań podatkowych lub należności na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Księgowy powinien dokonywać również kontroli uczciwości przedsiębiorcy.

Nowy JPK jest bardziej szczegółowy niż wcześniej. Podatnicy zobligowani są do podawania większej ilości informa-

cji niż dotychczas w składanych deklaracjach. Jedynymi z dodatkowych oznaczeń są obowiązkowe kody towarów w JPK, mające ułatwiać weryfikację nabywanych towarów, tj. czy wymienione są one w katalogu tzw. towarów wrażliwych, zawartym w załączniku nr 15 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. Wspomniane kody mają usprawniać analizę transakcji gospodarczych dokonywanych w przedsiębiorstwie, **a to z kolei przyczyni się do typowania podmiotów do kontroli podatkowej oraz do czynności sprawdzających.**

Powyższe kwestie reguluje rozporządzenie Ministra Finansów, Inwestycji i Rozwoju z dnia 15 października 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług⁸.

Kody GTU dotyczą następujących czynności:

- 1) dostawy napojów alkoholowych – alkoholu etylowego, piwa, wina, napojów fermentowanych i wyrobów pośrednich, w rozumieniu przepisów o podatku akcyzowym;
- 2) dostawy towarów, o których mowa w art. 103 ust. 5aa ustawy z dnia 11 marca 2004 r., tj.: benzyn lotniczych, benzyn silnikowych, gazu płynnego (LPG), olejów napędowych, paliw ciekłych, biopaliw;
- 3) dostawy oleju opałowego w rozumieniu przepisów o podatku akcyzowym oraz olejów smarowych, pozostałych olejów o kodach CN od 2710 19 71 do 2710 19 99, z wyłączeniem wyrobów o kodzie CN 2710 19 85 (oleje białe, parafina ciekła) oraz smarów plastycznych zaliczanych do kodu CN 2710 19 99, olejów smarowych o kodzie CN 2710 20 90, preparatów smarowych objętych pozycją CN 3403, z wyłączeniem smarów plastycznych objętych tą pozycją⁹;
- 4) dostawy wyrobów tytoniowych, suszu tytoniowego, płynu do papierosów elektronicznych i wyrobów nowatorskich, w rozumieniu przepisów o podatku akcyzowym;
- 5) dostawy odpadów – wyłącznie określonych w poz. 79-91 załącznika nr 15 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r.;
- 6) dostawy urządzeń elektronicznych oraz części i materiałów do nich, wyłącznie określonych w poz. 7-9, 59-63, 65, 66, 69 i 94-96 załącznika nr 15 do ww. ustawy;
- 7) dostawy pojazdów oraz części samochodowych o kodach wyłącznie CN 8701-8708 oraz CN 8708 10;
- 8) dostawy metali szlachetnych i nieszlachetnych – wyłącznie określonych w poz. 1-3 załącznika nr 12 do ww. ustawy oraz w poz. 12-25, 33-40, 45, 46, 56 i 78 załącznika nr 15 do ww. ustawy;
- 9) dostawy leków i wyrobów medycznych – produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w art. 37av ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne¹⁰;
- 10) dostawy budynków, budowli i gruntów;
- 11) świadczenia usług w zakresie przenoszenia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, o których mowa w ustawie z dnia 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych¹¹;
- 12) świadczenia usług o charakterze niematerialnym – wyłącznie: doradczych, księgowych, prawnych, zarządczych, szkoleniowych, marketingowych, firm centralnych (*head*

offices), reklamowych, badania rynku i opinii publicznej, w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych;

13) świadczenia usług transportowych i gospodarki magazynowej.

Wymienione grupy są tak szerokie, że **praktycznie każda branża i rodzaj działalności mogą zostać zakwalifikowane do któregoś z powyższych 13 kodów GTU.**

Co więcej, ustawodawca wprowadził również obowiązek oznaczania transakcji znacznikiem „TP” (transakcje powiązane) – muszą nim być opatrzone ujęte w ewidencji sprzedaży faktury i dokumenty identyfikujące VAT należny, jeżeli dotyczą **transakcji między podmiotami powiązaniymi.**

3. OBOWIĄZKI INSTYTUCJI WYNIKAJĄCE Z USTAWY Z DNIA 1 MARCA 2018 R.

Księgowi, notariusze, adwokaci, radcy prawni, doradcy podatkowi, banki, instytucje finansowe oraz inne podmioty wskazane w ustawie z dnia 1 marca 2018 r. są zobowiązani do wdrożenia procedur przewidzianych w tej ustawie. Obowiązek stosowania procedur w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (ang. *anti-money laundering/counter financing of terrorism* – AML/CFT) mają m.in. podmioty zajmujące się usługowym prowadzeniem ksiąg rachunkowych, doradcy podatkowi w zakresie czynności doradztwa podatkowego, biegli rewidenci. Z tego też powodu biura rachunkowe muszą opracować i wdrożyć procedury wewnętrzne polegające na anonimowym zgłaszaniu wszelkich wykrytych nieprawidłowości.

Zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. środki bezpieczeństwa finansowego obejmują:

- 1) **identyfikację klienta oraz weryfikację jego tożsamości;**
- 2) identyfikację beneficjenta rzeczywistego oraz podejmowanie uzasadnionych czynności w celu:
 - a) weryfikacji jego tożsamości,
 - b) ustalenia struktury własności i kontroli – w przypadku klienta będącego osobą prawną, jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej lub trustem;
- 3) **ocenę stosunków gospodarczych i, stosownie do sytuacji, uzyskanie informacji na temat ich celu i zamierzonego charakteru;**
- 4) bieżące monitorowanie stosunków gospodarczych klienta, w tym:
 - a) **analizę transakcji przeprowadzanych w ramach stosunków gospodarczych** w celu zapewnienia, że transakcje te są zgodne z wiedzą instytucji obowiązanej o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności oraz zgodne z ryzykiem prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związanym z tym klientem,
 - b) **badanie źródła pochodzenia wartości majątkowych będących w dyspozycji klienta** – w przypadkach uzasadnionych okolicznościami,
 - c) zapewnienie, że posiadane dokumenty, dane lub informacje dotyczące stosunków gospodarczych są na bieżąco aktualizowane.

3.1. Identyfikacja i weryfikacja tożsamości

Identyfikacja i weryfikacja tożsamości klienta to podstawowy środek bezpieczeństwa finansowego. Bez powyższego

nie istnieje możliwość nawiązania jakiejkolwiek relacji gospodarczej z kontrahentem.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. identyfikacja klienta w przypadku osoby fizycznej polega na ustaleniu:

- 1) jej imienia i nazwiska,
- 2) obywatelstwa,
- 3) numeru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub daty urodzenia – w przypadku gdy nie nadano numeru PESEL, oraz państwa urodzenia,
- 4) serii i numeru dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby,
- 5) adresu zamieszkania – w przypadku posiadania tej informacji przez instytucję obowiązującą,
- 6) nazwy (firmy), numeru identyfikacji podatkowej (NIP) oraz adresu głównego miejsca wykonywania działalności gospodarczej – w przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą.

W przypadku osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej ustala się:

- 1) nazwę (firmę),
- 2) formę organizacyjną,
- 3) adres siedziby lub adres prowadzenia działalności gospodarczej,
- 4) NIP, a w przypadku braku takiego numeru – państwo rejestracji, nazwę właściwego rejestru oraz numer i datę rejestracji,
- 5) dane identyfikacyjne, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1 lit. a i c, osoby reprezentującej tę osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej.

Weryfikacja tożsamości klienta, osoby uprawnionej do działania w jego imieniu, jak również beneficjenta rzeczywistego, zgodnie z art. 37 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. polega na potwierdzeniu ustalonych danych identyfikacyjnych na podstawie dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby fizycznej, dokumentu zawierającego aktualne dane z wyciągu z właściwego rejestru lub innych dokumentów, danych lub informacji pochodzących z wiarygodnego i niezależnego źródła, w tym, o ile są dostępne, ze środków identyfikacji elektronicznej lub z odpowiednich usług zaufania określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylającym dyrektywę 1999/93/WE¹².

Zgodnie z art. 37 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. instytucje obowiązane, stosując środek bezpieczeństwa finansowego, o którym mowa w art. 34 ust. 1 pkt 2, nie polegają wyłącznie na informacjach pochodzących z Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych lub rejestru, o którym mowa w art. 30 lub art. 31 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającej rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE¹³, prowadzonego we właściwym państwie członkowskim.

Weryfikacja niejednokrotnie będzie się odbywać według przepisów zagranicznych, jeżeli będzie dotyczyć klientów będących osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, mającymi lokalizację poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. W sytuacji niedopełnienia obowiązku identyfikacji i weryfikacji instytucja ponosi podwójną odpowiedzialność, tj. za nieprzestrzeganie przepisów ustawy z dnia 1 marca 2018 r., jak również za przeprowadzenie czynności prawnej z osobą nieupoważnioną¹⁴.

3.2. Ocena stosunków gospodarczych i, stosownie do sytuacji, uzyskanie informacji na temat ich celu i zamierzonego charakteru

W ramach środka bezpieczeństwa finansowego ustawodawca wskazuje, aby podmiot zobowiązany dokonywał oceny stosunków gospodarczych, a w niektórych sytuacjach pogłębiał tę ocenę w zakresie celu i zamierzonego charakteru tych transakcji. Wspomniana ocena opiera się na całokształcie wiedzy, którą biuro rachunkowe posiada o swoim kliencie. Nie będzie jednakże uzasadnione pytanie klienta każdorazowo o cel i zamierzony charakter stosunków gospodarczych. Umieszczenie wyrażenia „stosownie do sytuacji” w art. 34 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. było celowym działaniem ustawodawczym. Biuro księgowo powinno brać przede wszystkim pod uwagę nietypowe jego zdaniem stosunki gospodarcze klienta¹⁵. Jeśli uzna, że ich ocena jest nieprawidłowa, może skutkować to koniecznością złożenia zawiadomienia, o którym mowa w art. 74 bądź 86 przywołanej ustawy.

3.3. Monitorowanie stosunków gospodarczych oraz analiza transakcji

Bieżące monitorowanie stosunków gospodarczych w relacjach z klientem to nie tylko obowiązki wymienione w art. 34 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 1 marca 2018 r., ale również inne czynności służące do kontroli, rozpoznania ryzyka i zarządzania nim oraz czynności wspomagające te działania, wykonywane m.in. przez biura rachunkowe. Ustawodawca posłużył się w tym przepisie sformułowaniem „w tym”, ustanowił zatem katalog otwarty czynności składających się na ten środek bezpieczeństwa finansowego. Jego zdaniem dzięki stosowaniu tego środka biura rachunkowe powinny wykrywać najwięcej podejrzanych czynności, które mogą być podejmowane z zamiarem prania pieniędzy czy finansowania terroryzmu. Ustawodawca wymaga „bycia na bieżąco” i stwierdzenia, czy transakcje zawierane przez klienta i działania przez niego podejmowane, jak również jego zachowanie nie powodują konieczności skierowania do GIIF zawiadomienia w trybie art. 74 bądź 86 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. Kontrola ta w przypadku prowadzenia działalności przez biuro rachunkowe na mniejszą skalę może się odbywać manualnie, według wypracowanych przez to biuro kryteriów. W przypadku działalności na dużą skalę analiza odbywa się w sposób zautomatyzowany.

Ustawodawca, nakładając powyższy obowiązek, nie sprecyzował kryteriów analizy. Stwierdził jedynie, że instytucja powinna być w stanie rozstrzygnąć, czy transakcje klienta są zgodne z jej wiedzą o nim i o jego działalności, a także z przyznaną mu kategorią ryzyka. W komunikacie nr 31 w

sprawie działań podejmowanych przez instytucje obowiązane w przypadku realizacji przez klienta transakcji niezgodnych z wiedzą tej instytucji o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności¹⁶ GIIF wskazał, że podczas stosowania omawianego środka bezpieczeństwa finansowego instytucje są m.in. zobligowane do:

- 1) precyzyjnego ustalenia profilu klienta, który następnie będzie wykorzystywany do bieżącego monitorowania stosunku gospodarczego;
- 2) zidentyfikowania transakcji niezgodnych z wiedzą, jaką ta instytucja posiada o kliencie, oraz rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności, jak również niezgodnych z ryzykiem prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związanym z tym klientem;
- 3) zapewnienia, że przeprowadzane w ramach stosunku gospodarczego transakcje są zgodne z wiedzą tej instytucji o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności oraz zgodne z ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanym z tym klientem.

Dalej w komunikacie uściślono, że analiza oznacza, że „instytucja obowiązana zapewnia, że wykonywane przez klienta transakcje są zgodne z ustalonym profilem tego klienta (czyli wiedzą zdobytą podczas nawiązywania relacji oraz w trakcie ich utrzymywania), na który składają się **w szczególności** poniższe elementy:

- **wartość transferowanych środków** (instytucja obowiązana zapewnia, że wartość rzeczywistych transakcji nie odbiega od deklaracji klienta lub przedłożonych przez niego dokumentów),
- **częstotliwość dokonywania transakcji** (instytucja obowiązana zapewnia, że częstotliwość rzeczywistych transakcji nie odbiega od deklaracji klienta lub przedłożonych przez niego dokumentów),
- **rodzaj transakcji** (instytucja obowiązana zapewnia, że transakcje przeprowadzane przez klienta są zgodne z rodzajem transakcji wskazanych w deklaracji klienta),
- **przedmiot transakcji** (instytucja obowiązana zapewnia, że transakcje przeprowadzane przez klienta są zgodne z zadeklarowanym przez niego profilem działalności),
- **kierunek/kraj transakcji** (instytucja obowiązana zapewnia, że kierunek/kraj transakcji przeprowadzanych za pośrednictwem rachunku jest zgodny z kierunkami/krajami transakcji wskazanymi w deklaracji klienta)¹⁷.

Należy zauważyć, że bieżąca analiza transakcji została opisana przez ustawodawcę w dwóch miejscach w ustawie z dnia 1 marca 2018 r., tj. w omawianym art. 34, jak również w art. 43 ust. 4, w którym mowa o ujawnianiu „transakcji nietypowych, nienaturalnie złożonych oraz opiewających na wysokie kwoty, które wydają się nie mieć uzasadnienia prawnego lub gospodarczego”. Z powyższego wynika wniosek, że stosowanie przedstawionego wyżej środka bezpieczeństwa finansowego przyczynia się do wykrywania transakcji, o których mowa w art. 43 ust. 4 oraz dalej w art. 74 i 86 przywołanej ustawy.

3.4. Badanie źródła pochodzenia wartości majątkowych będących w dyspozycji klienta

Instytucje zobowiązane są zobligowane do badania źródła pochodzenia wartości majątkowych, tj. do ustalania, skąd

pochodzą środki, których klient używa do przeprowadzenia transakcji. Badanie takie powinno się odbywać w przypadkach uzasadnionych okolicznościami, nie zaś każdorazowo¹⁸.

W praktyce trudności sprawia ocena, kiedy zachodzą owe „uzasadnione okoliczności”. Konieczność badania występuje np., gdy pojawią się czynniki ryzyka lub jakiegokolwiek wątpliwości co do charakteru działalności klienta albo posiadanych przez niego środków finansowych będących przedmiotem transakcji. Powyższe kwestie doprecyzowuje cytowany komunikat GIIF, gdzie wskazano, że przed złożeniem zawiadomienia do GIIF na podstawie ustawy z dnia 1 marca 2018 r. należy ustalić źródło pochodzenia wartości majątkowych klienta. Instytucje stosujące podane środki bezpieczeństwa finansowego mogą wymagać od klienta deklaracji w sprawie źródeł pochodzenia wartości majątkowych.

3.5. Pozostałe obowiązki

Poza stosowaniem wyżej opisanych środków bezpieczeństwa finansowego instytucje muszą dokumentować te działania, aby móc udowodnić, że wykonały ciążące na nich obowiązki ustawowe. Korzystanie ze środków bezpieczeństwa nie może być bowiem domniemywane. Z art. 43 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. wynika również szczególnie nacisk ustawodawcy na dokumentowanie wyników **analizy przeprowadzanych transakcji**. Instytucje muszą na żądanie uprawnionych organów wykazać, że stosują środki odpowiednie do poziomu rozpoznanego ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu w związku z obsługiwanyimi stosunkami gospodarczymi lub transakcjami jednorazowymi. To instytucje obowiązane są gromadzić informacje o transakcji i kliencie, a następnie na tej podstawie rozpoznać i ocenić powstałe w związku z transakcją ryzyko. Z omawianej regulacji nie wynika wprost obowiązek nieustannego pozyskiwania informacji o kliencie i transakcjach, jednakże w praktyce sprowadza się to do nałożenia na instytucje obowiązku ciągłego monitoringu, gdyż to właśnie od wiedzy na temat klienta, transakcji i okoliczności temu towarzyszących zależy intensyfikacja wdrażanych środków bezpieczeństwa, a w dalszej kolejności odpowiedzialność instytucji za ewentualne niedopatrzienia.

Co więcej, zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. instytucjom zezwala się na przetwarzanie informacji zawartych w dokumentach tożsamości klienta, osoby upoważnionej do działania w jego imieniu, na sporządzanie z nich kopii na potrzeby stosowania środków bezpieczeństwa finansowego. Oznacza to, że instytucja obowiązana ma prawo przetwarzać wszystkie dane zawarte w skopiowanym dokumencie tożsamości, a nie jedynie te, które wynikają z art. 36 ww. ustawy¹⁹.

Każda instytucja ma obowiązek posiadać wewnętrzną procedurę w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Dokument ten powinien określać zasady:

- 1) rozpoznawania i oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu (ang. *money laundering and terrorist financing risk – ML/FT risk*) generowanego przez klienta, w tym weryfikacji i aktualizacji uprzednio dokonanej oceny ryzyka;
- 2) upowszechniania wśród pracowników i współpracowników instytucji wiedzy z zakresu przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu;

- 3) odnotowywania rozbieżności między informacjami zgromadzonymi w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych (CRBR) a informacjami o beneficjentach rzeczywistych klienta ustalonymi przez instytucję w związku ze stosowaniem środków bezpieczeństwa finansowego.

Dokument ten musi być na bieżąco aktualizowany oraz określać:

- 1) osobę odpowiedzialną za odbieranie zgłoszeń,
- 2) sposób odbierania zgłoszeń oraz
- 3) sposoby ochrony pracownika lub współpracownika dokonującego zgłoszenia.

4. OBOWIĄZKI RADCÓW PRAWNYCH I ADWOKATÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU PIENIĘDZY I FINANSOWANIU TERRORYZMU

Mocą ustawy z dnia 1 marca 2018 r. nałożono na radców prawnych i adwokatów wiele obowiązków w obszarze przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. (Na marginesie trzeba zaznaczyć, że obowiązkami tymi są obciążeni również m.in. doradcy podatkowi, biegli rewidenci, notariusze, banki). Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 14 ww. ustawy instytucjami obowiązanyimi są adwokaci, radcy prawni, prawnicy zagraniczni, doradcy podatkowi w zakresie, w jakim świadczą na rzecz klienta pomoc prawną lub czynności doradztwa podatkowego dotyczące:

- 1) kupna lub sprzedaży nieruchomości, przedsiębiorstwa lub zorganizowanej części przedsiębiorstwa,
 - 2) zarządzania środkami pieniężnymi, instrumentami finansowymi lub innymi aktywami klienta,
 - 3) zawierania umowy o prowadzenie rachunku bankowego, rachunku papierów wartościowych lub wykonywania czynności związanych z prowadzeniem tych rachunków,
 - 4) wnoszenia wkładu do spółki kapitałowej lub podwyższenia kapitału zakładowego spółki kapitałowej,
 - 5) tworzenia spółek kapitałowych lub trustów, prowadzenia przez nie działalności lub zarządzania nimi
- z wyjątkiem radców prawnych i prawników zagranicznych wykonujących zawód w ramach stosunku pracy lub służby w urzędach obsługujących organy administracji publicznej, innych państwowych lub samorządowych jednostkach organizacyjnych oraz w podmiotach innych niż spółki, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych²⁰, oraz doradców podatkowych wykonujących zawód w ramach stosunku pracy w podmiotach innych niż te, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym²¹.

Radcy prawni i adwokaci zobowiązani są do:

- 1) przygotowania i regularnego aktualizowania dokumentu oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu w nawiązanych stosunkach gospodarczych z klientami;
- 2) stworzenia procedury w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu oraz procedury anonimowego zgłaszania naruszeń;
- 3) dokonywania szczegółowej analizy wszystkich współpracujących podmiotów i wszystkich realizowanych transakcji, a także stosowania dopasowanych do konkretnej sytuacji środków bezpieczeństwa finansowego;

- 4) archiwizowania dokumentów i informacji uzyskanych w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego oraz dowodów potwierdzających przeprowadzone transakcje i ewidencji transakcji;
- 5) raportowania transakcji podejrzanych oraz transakcji o równowartości przekraczającej 15 tys. euro do GIIF, a także współdziałania z tym organem w celu uniemożliwienia finansowania terroryzmu i wprowadzenia do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych źródeł;
- 6) szkolenia pracowników z zagadnień związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, a także dotyczących ochrony danych osobowych (chodzi tu przede wszystkim o ochronę danych osobowych na gruncie ustawy z dnia 1 marca 2018 r.);
- 7) wyznaczenia osób odpowiedzialnych za realizację obowiązków z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu;
- 8) badania źródła pochodzenia wartości majątkowych będących w dyspozycji klienta w przypadkach uzasadnionych okolicznościami;
- 9) zapewnienia, że posiadane dokumenty, dane lub informacje dotyczące stosunków gospodarczych są na bieżąco aktualizowane.

Każda kancelaria radcy prawnego lub adwokata musi wdrożyć i stosować środki bezpieczeństwa finansowego. Intensywność działań jest jednakże indywidualna i uzależniona od identyfikowalnego ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz specyfiki prowadzonej działalności gospodarczej. Radcy prawni i adwokaci przede wszystkim powinni wdrażać środki bezpieczeństwa podczas nawiązywania stosunków gospodarczych, wystąpienia podejrzenia prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu lub wątpliwości co do prawdziwości bądź kompletności danych identyfikacyjnych klienta. Tak jak instytucje opisane wcześniej w niniejszym opracowaniu powinni oni oceniać stosunki gospodarcze klienta oraz na bieżąco je monitorować, tj. analizować transakcje przeprowadzane w ich ramach, w celu zapewnienia, że są one zgodne z wiedzą instytucji obowiązanej o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności oraz zgodne z ryzykiem prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związanym z tym klientem.

Radcy prawni i adwokaci podlegają sankcjom za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Są to w szczególności:

- 1) **kary administracyjne** – takie jak publikacja informacji o instytucji obowiązanej oraz zakresie naruszenia w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP) na stronie podmiotowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw finansów publicznych, cofnięcie koncesji lub zezwolenia na prowadzoną działalność, wykreślenie z rejestru działalności regulowanej, zakaz pełnienia obowiązków na stanowisku kierowniczym przez osobę odpowiedzialną za naruszenie przez okres nie dłuższy niż 1 rok;
- 2) **kary pieniężne**:
 - a) nakładane na instytucję – do wysokości dwukrotności kwoty korzyści osiągniętej lub straty unikniętej przez instytucję obowiązaną w wyniku naruszenia albo –

gdy nie jest możliwe ustalenie kwoty tej korzyści lub straty – do wysokości równowartości kwoty 1 mln euro,

- b) nakładane na osobę odpowiedzialną za realizację obowiązków z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu – do wysokości 1 mln zł
 - w przypadku stwierdzenia naruszenia przez instytucję obowiązaną określonych obowiązków oraz naruszenia obowiązków wynikających z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/847 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006²²;
- 3) **sankcje karne wynikające z ustawy z dnia 1 marca 2018 r.** – kara grzywny i/lub kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat;
- 4) **sankcje karne wynikające z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny**²³ – kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 12 lat.

W praktyce prowadzi to do sytuacji, że większość spraw podejmowanych przez kancelarię, a dotyczących naruszeń prawno-fiskalnych, w tym w szczególności szeroko rozumianej defraudacji podatkowej, może być zakwalifikowana jako objęta środkami bezpieczeństwa z ustawy z dnia 1 marca 2018 r., czyli podlegająca zgłoszeniu. Przepisy te pozostają w kolizji z niezależnością i tajemnicą adwokacką.

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze²⁴:

- „1. Adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej.
 2. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie.
 3. Adwokata nie można zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę”.
- Dalej w tym samym artykule ustawodawca wskazuje również, że:

„4. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji:

- 1) udostępnianych na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,
- 2) przekazywanych na podstawie przepisów rozdziału 11a działu III ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2021 r. poz. 1540, 1598, 2076, 2105, 2262 i 2328)
 - w zakresie określonym tymi przepisami”.

W praktyce niełatwe może być dokonanie prawidłowej oceny każdej konkretnej sprawy prowadzonej przez kancelarię, w szczególności co do kwalifikacji przekazywanych przez klienta informacji. Trudne może być czasami wyważenie, czy działanie adwokata wynikające z obowiązku informowania GIIF nie przekracza tajemnicy adwokackiej.

Tożsama regulacja znajduje się również w innych aktach prawnych regulujących funkcjonowanie poszczególnych samorządów²⁵.

5. BANKI I INSTYTUCJE FINANSOWE A OBOWIĄZKI W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU PIENIĘDZY I FINANSOWANIU TERRORYZMU

Banki i instytucje finansowe, aby wykonać obowiązki nałożone ustawą z dnia 1 marca 2018 r., podejmują następujące działania w ramach procedury „poznaj swojego klienta” (ang. *know your customer*):

- 1) analityk bankowy jest zobligowany do sprawdzenia i zweryfikowania klienta pod kątem, jak długo jest klientem banku, czy jest obywatelem Polski, którego kraju jest obywatelem, czy jest zatrudniony, czy jest współnikiem spółki, jeśli tak – to jakiej i na jakich zasadach, czy jego aktywność na koncie jest „oczekiwana”;
- 2) dodatkowo dokonywana jest weryfikacja klienta pod kątem źródła dochodów (pochodzenie dochodów, wpływy, przelewy wychodzące, przewidywalna aktywność na koncie, preferowane formy płatności, posługiwanie się kartą).

Ponadto w bankach i instytucjach finansowych funkcjonuje tzw. wykaz geografii – jest to wewnętrzny dokument, w którym są wymienione państwa uznawane przez dany bank lub instytucję finansową za rodzące ryzyko, tj. transakcje zawierane z podmiotami z tych państw mogą być kwestionowane jako wątpliwe, nierzetelne, przestępcze, podejrzane.

W odniesieniu do powyższego warto wspomnieć o międzynarodowej organizacji międzyrządowej – Grupie Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy²⁶. Została ona założona w 1989 r. z inicjatywy G7 z siedzibą w Paryżu w celu opracowania polityki zwalczania problemu prania pieniędzy. Do dziś opublikowała 40 rekomendacji. Ustanawiają one pewne standardy międzynarodowe, które powinny zostać implementowane za pomocą środków prawnych i regulacyjnych dostosowanych do indywidualnych warunków poszczególnych państw. Rekomendacje są przyjęte przez ponad 180 państw oraz powszechnie uznawane za standardy przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu o charakterze międzynarodowym.

W związku z powyższymi rekomendacjami analitycy bankowi kwalifikują klientów do tzw. czarnej albo szarej listy. Jeśli dany podmiot zostanie zaszeregowany do czarnej listy, banki pod względem gospodarczym nie będą z nim współpracować, a jeśli zostanie zaszeregowany do szarej listy, banki stosują we współpracy z nim procedury opisane we wspomnianych rekomendacjach.

W celu spełnienia obowiązków informacyjnych banki używają tzw. platform analitycznych, usprawniających wykrycie transakcji podejrzanych, które następnie są raportowane organom podatkowym i organom ścigania.

Warto wspomnieć także o art. 119a-119zy Ordynacji podatkowej, które regulują instytucję blokady rachunku bankowego w związku z zakwalifikowaniem danego działania podatnika jako unikania opodatkowania lub obejścia prawa podatkowego.

Skutkiem działań informacyjnych podejmowanych przez banki i instytucje finansowe jest także zasadniczo automatyczne wykreślenie z rejestru czynnego podatnika VAT. Podkreślenia wymaga, że następstwem wykrycia potencjalnie niebezpiecznej transakcji i poinformowania o niej jest wszczęcie i prowadzenie – najczęściej równoległe – postępowania

karnoskarbowego, postępowania podatkowego, a także blokada rachunków bankowych, wykreślenie z rejestru jako czynnego podatnika VAT, zabezpieczenie rachunków bankowych podatnika.

5.1. Raportowanie transakcji do GIIF

Zgłaszanie podejrzanych transakcji do GIIF, jak już wskazano powyżej, jest podstawowym i kluczowym obowiązkiem służącym do nadzorowania instytucji finansowych. Banki lub inne instytucje finansowe mają obowiązek informować o takich zdarzeniach, jak przyjęta wpłata, przelew, wypłata środków i zrealizowana transakcja kupna lub sprzedaży wartości dewizowych (w ramach usługi wymiany walut). Obowiązek raportowania obejmuje operacje o równowartości przekraczającej 15 tys. euro, aczkolwiek nie można zapomnieć o obowiązku zgłaszania transakcji powiązanych o niższych kwotach.

Zgłoszenia dokonuje się za pośrednictwem systemu udostępnianego przez GIIF, przy czym termin jest relatywnie krótki, gdyż wynosi jedynie 7 dni od wykonania czynności. Jeżeli zaś chodzi o sytuacje, które mogą wskazywać na podejrzenie popełnienia przestępstwa prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, oraz o sytuacje powzięcia uzasadnionego podejrzenia, że określona transakcja lub określone wartości majątkowe mogą mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, GIIF powinien zostać poinformowany niezwłocznie. Banki i instytucje finansowe zobowiązane są podać w zawiadomieniu do GIIF dane klienta, informacje dotyczące konkretnej podejrzanej transakcji, uzasadnienie oraz załączyć do zawiadomienia dokumenty potwierdzające raportowane zdarzenie.

Niespełnienie przez banki i instytucje finansowe obowiązków opisanych powyżej skutkuje nałożeniem kar administracyjnych. Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. przewiduje następujące **sankcje**:

- 1) publikacja informacji o instytucji oraz zakresie naruszenia przepisów ustawy przez tę instytucję w BIP na stronie podmiotowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
- 2) wydanie nakazu zaprzestania podejmowania przez instytucję określonych czynności;
- 3) cofnięcie zezwolenia (np. na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej) albo wykreślenie z rejestru działalności regulowanej (np. małych instytucji płatniczych);
- 4) zakaz pełnienia obowiązków na stanowisku kierowniczym przez osobę odpowiedzialną za naruszenie przez instytucję przepisów ww. ustawy (przez okres nie dłuższy niż rok);
- 5) kara pieniężna do wysokości dwukrotności kwoty korzyści osiągniętej lub straty unikniętej przez instytucję w wyniku naruszenia albo – w przypadku gdy nie jest możliwe ustalenie kwoty tej korzyści lub straty – do wysokości równowartości kwoty 1 mln euro.

5.2. Poczta Polska

Obowiązki informacyjne dotyczą również pracowników Poczty Polskiej. Obowiązek raportowania, będący realizacją przepisów ustawy z dnia 1 marca 2018 r., powstaje przy transakcjach na kwotę 1000 euro lub wyższych. Poczta Pol-

ska zobligowana jest wówczas do zaewidencjonowania danych uczestników takiej transakcji finansowej. Powyższy obowiązek wynika z art. 35 ust. 1 pkt 1 lit. b przywołanej ustawy. W celu uniknięcia konieczności codziennego przeliczania kursu euro instytucja ta przyjęła kwotę 4500 zł, na co zezwalają przepisy rozporządzenia 2015/847.

Poczta Polska została zobowiązana do informowania GIIF o transakcjach podejrzanych, gdyż świadczy różne usługi płatnicze krajowe i zagraniczne, jak również wykonuje przekazy pieniężne. Takie przekazy mogłyby zostać wykorzystane do legalnego przesłania pieniędzy pochodzących z nielegalnych źródeł.

Pracownicy Poczty Polskiej, tak samo jak pracownicy banków i innych instytucji finansowych, zobowiązani są do rejestrowania transakcji powyżej 4500 zł, identyfikowania i zgłaszania transakcji podejrzanych do GIIF.

6. CRBR

Państwa członkowskie na mocy przepisów unijnych zostały zobowiązane do utworzenia CRBR. Do tego rejestru wprowadza się dane osób fizycznych sprawujących bezpośrednią lub pośrednią kontrolę nad podmiotami poprzez posiadane uprawnienia.

Na mocy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE²⁷ poszerzono grupę podmiotów zobowiązanych do wskazania w rejestrze swoich beneficjentów o spółki partnerskie, stowarzyszenia podlegające wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS), fundacje, spółki i spółdzielnie europejskie, europejskie zgrupowania interesów gospodarczych. Wśród zmian wyróżnić należy także te dotyczące zakresu stosowania przez instytucje obowiązane środków bezpieczeństwa finansowego. Środki te powinny być stosowane również wtedy, gdy dochodzi do zmiany ustalonych uprzednio danych dotyczących klienta lub jego beneficjenta rzeczywistego lub instytucja była zobowiązana na podstawie przepisów prawa w ciągu danego roku kalendarzowego do skontaktowania się z klientem w celu weryfikacji informacji dotyczących beneficjentów rzeczywistych. Należy jednak podkreślić, że przepisy nie pozwalają, aby podczas stosowania środków bezpieczeństwa finansowego polegać jedynie na danych z CRBR lub odpowiednich rejestrów w państwach Unii Europejskiej (UE). Podmioty obowiązane do stosowania ustawy z dnia 1 marca 2018 r. identyfikują beneficjenta na podstawie oceny ryzyka (ang. *risk based approach*), co w praktyce sprowadza się często do zbadania jego struktury własnościowej.

Dodatkowo nałożony został obowiązek wskazywania rozbieżności między informacjami ustalonymi podczas weryfikacji klienta a danymi dostępnymi w CRBR. Sposób odnotowywania ewentualnych rozbieżności powinien być opisany w wewnętrznej procedurze z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Takie niezgodności muszą być wyjaśniane przez instytucje obowiązane, a w przypadku potwierdzenia zgłaszane Ministrowi Finansów wraz z odpowiednią dokumentacją. Minister z kolei może wszcząć postępowanie w celu weryfikacji danych zamieszczonych w

rejestrze. Uprawnienie do zgłaszania rozbieżności posiadają (oprócz GIIF) organy administracji rządowej, organy administracji publicznej, Najwyższa Izba Kontroli, Komisja Nadzoru Finansowego.

Niespełnienie obowiązku zgłoszenia, podanie danych niezgodnych ze stanem faktycznym może spowodować nałożenie na podmiot gospodarczy **kary pieniężnej w wysokości do 1 mln zł. Ponadto, mając na uwadze całokształt strategii UE w przedmiocie dalekosiężnego przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy i finansowania terroryzmu (plany powołania europejskiego organu nadzoru oraz zastąpienie obowiązujących dyrektyw rozporządzeniami stosowanymi wprost), przedsiębiorcy powinni z czujnością śledzić zmiany przepisów z tego obszaru, aby nie narażać się niepotrzebnie na ryzyko dotkliwych kar finansowych.**

7. WNIOSKI

Księgowi, notariusze, adwokaci, radcy prawni, doradcy podatkowi, banki, instytucje finansowe oraz inne podmioty są zobowiązani do informowania GIIF o transakcjach podejrzanych. Głównym, choć nie jedynym źródłem powyższego obowiązku jest ustawa z dnia 1 marca 2018 r. Wymienione podmioty są zobligowane do wdrożenia odpowiednich procedur, dokonywania analiz potencjalnego zagrożenia wystąpieniem transakcji podejrzanej oraz zgłoszenia odpowiednio do GIIF, Szefa KAS lub prokuratora budzących wątpliwości zachowań swoich klientów. Niezgłoszenie podejrzanego zachowania lub danych, o których księgowy, notariusz, radca prawny, adwokat, doradca podatkowy, bank, pracownik Poczty Polskiej itp. powziął wiedzę, grozi dotkliwymi sankcjami administracyjnymi. Nałożenie obowiązku raportowania bezsprzecznie ułatwia pracę organom podatkowym i organom ścigania w zakresie zwalczania nieuczciwych transakcji, prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, aczkolwiek podawanie organom przez instytucje obowiązane takich informacji dotyczących ich klientów pozostaje moralnie wysoko wątpliwe.

Ze sprawozdania GIIF wynika, że rok 2022 był rekordowy pod względem zawiadomień o transakcjach podejrzanych; tendencja spadkowa pojawiła się w przypadku zawiadomień do jednostek prokuratury kierowanych przez GIIF w związku z podejrzeniem prania pieniędzy. W 2022 r. do GIIF złożono ponad 4500 zawiadomień. 95,0% z nich przekazały instytucje obowiązane, 4,6% – jednostki współpracujące, a pozostałe 0,4% pochodziło z innych źródeł. Prawie 56,0% zawiadomień głównych stanowiły zawiadomienia dotyczące podejrzenia prania pieniędzy pochodzących z korzyści związanych z różnego rodzaju oszustwami i wyłudzeniami, 26,0% dotyczyło przestępstw skarbowych, a 6,0% – przemytu i nielegalnego handlu. Wartość blokad i wstrzymań dokonanych przez GIIF w 2022 r. wyniosła 165,9 mln zł (z tego około 70,0% na skutek zawiadomień przekazanych przez instytucje obowiązane w trybie art. 86 ustawy z dnia 1 marca 2018 r.). Zgodnie z danymi przekazanymi przez GIIF w 2022 r. wszczęto 316 postępowań karnych wobec 823 osób w związku z przestępstwem prania pieniędzy. Prawomocnie skazano 236 osób, a 547 osób skazanych zostało w pierwszej instancji. W tych postępowaniach dokonano zabezpieczeń majątkowych w

łącznej wysokości 2 883 999 zł, orzeczono zajęcie wartości majątkowych na kwotę 397 000 zł oraz orzeczono przepadek mienia w łącznej wysokości 213 043 034 zł. W 2022 r. sądy powszechne nie wszczęły ani jednego postępowania karnego w związku z przestępstwem finansowania terroryzmu²⁸.

Jak wynika z powyżej zaprezentowanych danych, skala zawiadomień do GIIF, wszczętych postępowań, zabezpieczeń, przypadków jest znacząca. Gdyby nie obowiązek raportowania nałożony na różnego rodzaju podmioty, liczby te nie byłyby tak okazałe.

Przypisy

- ¹ Dz.U. poz. 2180, dalej: ustawa z dnia 7 października 2022 r.
- ² Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2651 ze zm., dalej: Ordynacja podatkowa.
- ³ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 170.
- ⁴ Tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1043 ze zm.
- ⁵ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 1570, dalej: ustawa z dnia 11 marca 2004 r.
- ⁶ Art. 84a § 1 pkt 2 i 3 Ordynacji podatkowej.
- ⁷ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 1124, dalej: ustawa z dnia 1 marca 2018 r.
- ⁸ Dz.U. poz. 1988.
- ⁹ CN – Combined Nomenclature (Nomenklatura Scalona). Klasyfikacja obowiązująca na mocy rozporządzenia Rady (EWG) nr 2658/87 z dnia 23 lipca 1987 r. w sprawie nomenklatury taryfowej i statystycznej oraz w sprawie Wspólnej Taryfy Celnej (Dz. Urz. WE L 256 z 7.09.1987, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 2, t. 2, s. 382).
- ¹⁰ Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2301 ze zm.
- ¹¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 589.
- ¹² Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, s. 73.
- ¹³ Dz. Urz. UE L 141 z 5.06.2015, s. 73.
- ¹⁴ K. Gałęzowska, w: *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, red. M. Nowakowski, Warszawa 2023, art. 34.
- ¹⁵ Tamże.
- ¹⁶ <https://www.gov.pl/web/finanse/komunikat-nr-31-w-sprawie-dzialan-podejmowanych-przez-instytucje-obowiazane-w-przypadku-realizacji-przez-klienta-transakcji-niezgodnych-z-wiedza-tej-instytucji-o-kliencie-rodzaju-i-zakresie-prowadzonej-przez-niego-dzialalnosci>, dostęp: 21.08.2023.
- ¹⁷ Tamże.
- ¹⁸ K. Gałęzowska, dz. cyt., art. 34.
- ¹⁹ Tamże.
- ²⁰ Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1166, dalej: ustawa z dnia 6 lipca 1982 r.
- ²¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 2117.
- ²² Dz. Urz. UE L 141 z 5.06.2015, s. 1, dalej: rozporządzenie 2015/847.
- ²³ Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.
- ²⁴ Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.
- ²⁵ Zob. art. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r.
- ²⁶ Fr. Groupe d'action financière – GAFI; ang. Financial Action Task Force – FATF.
- ²⁷ Tzw. 5 AMLD. Dz. Urz. UE L 156 z 19.06.2018, s. 43.
- ²⁸ Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2022 roku, Warszawa, marzec, 2023 r., <https://www.gov.pl/attachment/22639728-b305-4617-866b-64be412f4919>, dostęp: 22.08.2023.

Bibliografia

- Badania kryminologiczne a praktyka. Perspektywa krajowa i międzynarodowa*, red. nauk. D. Dajnowicz-Piesiecka, E. Jurgielewicz-Delegacz, E.W. Pływaczewski, Warszawa 2022.
- Gałęzowska K., w: *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, red. M. Nowakowski, Warszawa 2023.
- Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. nauk. D. Dajnowicz-Piesiecka, E. Jurgielewicz-Delegacz, E.W. Pływaczewski, Warszawa 2022.

Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz, red. M. Nowakowski, Warszawa 2023.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE, Dz. Urz. UE L 141 z 5.06.2015, s. 73.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE, Dz. Urz. UE L 156 z 19.06.2018, s. 43.
- Rozporządzenie Ministra Finansów, Inwestycji i Rozwoju z dnia 15 października 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług, Dz.U. poz. 1988.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE, Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, s. 73.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/847 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006, Dz. Urz. UE L 141 z 5.06.2015, s. 1.
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2658/87 z dnia 23 lipca 1987 r. w sprawie nomenklatury taryfowej i statystycznej oraz w sprawie Wspólnej Taryfy Celnej, Dz. Urz. WE L 256 z 7.09.1987, s. 1, Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 2, t. 2, s. 382.
- Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 1124.
- Ustawy z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 2117.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1166.
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2301 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2180.
- Ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 170.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 1570.
- Ustawa z dnia 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych, tekst jednolity Dz.U. z 2023 r. poz. 589.
- Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.
- Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1043 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 2651 ze zm.

Inne źródła

- Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Komunikat nr 31 w sprawie działań podejmowanych przez instytucje obowiązane w przypadku realizacji przez klienta transakcji niezgodnych z wiedzą tej instytucji o kliencie, rodzaju i zakresie prowadzonej przez niego działalności, <https://www.gov.pl/web/finanse/komunikat-nr-31-w-sprawie-dzialan-podejmowanych-przez-instytucje-obowiazane-w-przypadku-realizacji-przez-klienta-transakcji-niezgodnych-z-wiedza-tej-instytucji-o-kliencie-rodzaju-i-zakresie-prowadzonej-przez-niego-dzialalnosci>, dostęp: 21.08.2023.
- Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2022 roku, Warszawa, marzec, 2023 r., <https://www.gov.pl/attachment/22639728-b305-4617-866b-64be412f4919>, dostęp: 22.08.2023.